

OUD VALKENBURG

NIEUWSBRIEF JUNI 2014

Het is al weer bijna vakantie. Voor u ligt de Nieuwsbrief van de Vereniging Oud Valkenburg. Wij melden hierin over onze activiteiten in het afgelopen halfjaar en blikken wat vooruit. Verder vindt u artikelen over onderwerpen die te maken hebben met oud Valkenburg.

Op 15 april vond de jaarlijkse algemene ledenvergadering plaats. De aanwezige leden gingen unaniem akkoord met het jaarverslag en het financieel verslag over 2013. Ook de begroting voor 2014 werd ongewijzigd aangenomen. De volgens schema aftredende bestuursleden Henk Imthorn, Daan de Roode en Jaap Dubbeldam werden met algemene stemmen herkozen. Na de pauze volgde een boeiende presentatie van Jaap 't Hart over de Schelpkalkfabrieken Valkenburg.

In het kader van ons speerpunt Educatie hebben weer verschillende scholen een bezoek aan het museum gebracht. De basisscholen De Burcht, de Dubbelburcht en de Van Veenschool, maar ook klassen van het Andreascollege, het Fioretti- en het Rijnlandcollege waren met veel belangstelling aanwezig.

Er is hard gewerkt aan de digitalisering en rubriceren van het materiaal dat in ons bezit is.

We zijn voortgegaan met onze activiteiten ter voorbereiding van de

Open Monumentendag op 13 september met als thema "Op Reis". Hetzelfde geldt voor de expositie over het Vliegkamp Valkenburg, die in het najaar zal worden geopend. Ook aan de totstandkoming van de Canon van Katwijk is verder gewerkt. Sinds de openingstijden van het museum gewijzigd zijn in zaterdagmiddag van 13.00 uur tot 16.00 uur, blijkt er een groeiende belangstelling te zijn. Inmiddels weten steeds meer mensen, al of niet in groepsverband, ook buiten de reguliere openingstijden het museum te vinden.

In deze nieuwsbrief vindt u een volgend artikel in de inmiddels bekende reeks "De witte huisjes aan de Broekweg" van Herman Dijkhuizen, maar ook een artikel getiteld "De Kruisweg" als eerste in een nieuwe serie van Henk Imthorn over straten in Valkenburg.

COLOFON

Deze Nieuwsbrief verschijnt tweemaal per jaar en wordt uitgegeven door de Vereniging Oud Valkenburg.

Redactieadres :Jan Bakker, Hoofdstraat 6, 2235 CG Valkenburg.

E-mailadres: janp.bakker@ziggo.nl

Deze brief is ook te downloaden van de website www.oudvalkenburgzh.nl.

Bankrekening vereniging: 1189.37.529
t.n.v. Vereniging Oud Valkenburg

De straten in Valkenburg. (1)

DE KRUISWEG.

Door Henk Imthorn

De kruisweg, één van de oudste straten in ons dorp, loopt van de Broekweg ten zuidwesten van de kerk naar het begin van de Middenweg.

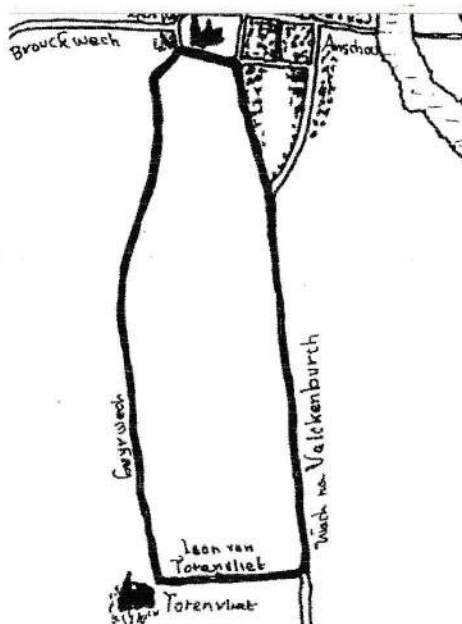
Plattegrond ca. 1600

Plattegrond 2013

De naam Kruisweg verwijst naar de kruisverheffing welke ieder jaar op 14 september plaats vond. De processie met de relik van het H. Kruis volgde op het feest van Kruisverheffing hoogstwaarschijnlijk de volgende route: H. Kruiskerk-Heerweg naar Valkenburg (thans Hoofdstraat)-Torenvlietlaan-Buyrweg (thans Achterweg)-H. Kruiskerk. In een oorkonde van 2 maart 1476 wordt een regeling getroffen tussen Johan van Drongelen, landcommandeur van de Duitse orde, en pastoor van Valkenburg enerzijds en de kerkmeesters van Valkenburg anderzijds met betrekking tot de jaarlijkse inkomsten uit de cultus van het H. Kruis en de financiële verplichtingen die alle partijen in deze verder hebben. Blijkbaar groeide in de tweede helft van de 15e eeuw de devotie

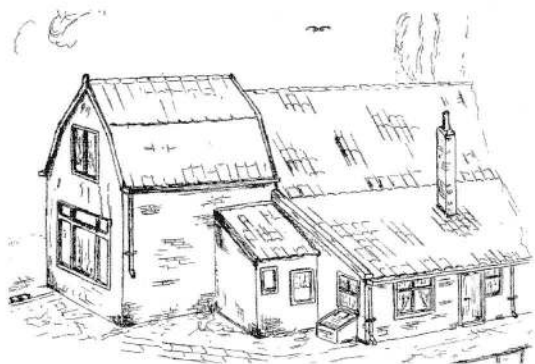
van de gelovigen voor het H. Kruis en daarmee ook de inkomsten van de kerk. In de genoemde oorkonde van 1476 komen ook enkele financiële zaken aan de orde die betrekking hebben op het feest van Kruisverheffing en de omgang met het H. Kruis te Valkenburg op die dag. In de passage die betrekking heeft op de jaarlijkse betalingen aan de pastoor, worden ook de door hem gemaakte kosten tijdens deze feestdag besproken. Over de kosten die de pastoor tijdens de plechtigheden van Kruisverheffing maakte, kon hij door de kerkmeesters nimmer worden aangesproken.

De route van de processie; de Kruisweg

Volgens de katholieke geestelijke en historicus Hugo Van Heussen (1659-1719) werd een soortgelijke overeenkomst, waaruit blijkt dat de cultus aanzienlijke inkomsten met zich meebracht, al eens eerder opgemaakt (1 januari 1424) en op 4 mei 1504 te Utrecht vernieuwd. Van Heussen noteerde ook enkele bijzonderheden over de kerk tijdens de feestdag en noemde zelfs een deel van de route waarlangs de processie trok:

DE WITTE HUISJES AAN DE BROEKWEG. Herman Dijkhuizen; deel 2

Op het moment dat ik dit schrijf is Dirk van der Plas de twee huisjes aan de Broekweg waar hij de scepter over zwaait aan de buitenkant rigoureuus aan het opknappen.

De pandjes zijn waarschijnlijk in 1904 gebouwd. De voordeuren van alle drie de huizen zat toen aan de achterkant met een gezellig smal klinkerstraatje, een pomp en een gezamenlijk huisje waar je je behoeften kon doen. Zo een met een uitgezaagd hartje op zithoogte in de deur. Dan kon je zittend toch nog naar buiten kijken als je op je gemak zat. De ronde houten deksel wel weer netjes in het zitgat schuiven als je klaar was, anders kreeg je teveel vliegen naar binnen.

Nee, doorspoelen was er niet bij, je moest de natuur zijn werk laten doen...

Alle drie de huisjes hebben rondom enkelsteens muren. Geen aparte binnen- en buitenmuren dus. Bepaald niet lekker als het winter is en ook nog bar vochtig. Isoleren alleen aan de binnenkant is eigenlijk half werk. En daarom heeft Dirk de afgelopen week de grijswitte stuc laag aan de buitenkant van de muren er in z'n eentje helemaal afgebikt. Wat een groezelige verweerde muren kwamen er tevoorschijn, ook nog op de zijmuur bont en bruin verkleurd door doorgeslagen roet en teer van een oude schoorsteen.

Dirk heeft me nog lachend gevraagd of ik daarvan nog foto's wilde maken, omdat

je dan later het ongelooflijke verschil zou kunnen zien als over een aantal weken de witte huisjes zich sprankelfris door iedereen laten bewonderen.

Maar zover is het nog niet. Nu worden de smerige en beschadigde muren eerst met cement gerepareerd, dan gaan daar isolerende polystyreenplaten overheen en dan nog weer een stevige stuc laag. Als finishing touch wordt alles uiteindelijk afgewerkt met witte spachtelputz. Klaar is Kees dan, nou ja Dirk dus. Dirks ogen stralen nu al van trots: 'Het worden pracht pandjes. Let op mijn woorden. Iedereen zal ervan opkijken! Weer fris wit! Super!'

'En de vereniging Oud Valkenburg zal er ook blij mee zijn ' voeg ik daar aan toe.

Oude kenmerkende pandjes eigentijds maar ook respectvol in een nieuw jasje steken, dat zouden we meer moeten doen.

Schenkeningen

We zijn het afgelopen halfjaar verblijd met een aantal bijzondere schenkingen.

Van Anton en Iet van Delft ontvingen we een Romeins zalfpotje. Leen van Velzen schonk ons een negentiende eeuwse reisboek met daarin een beschrijving van de heerlijkheid Valkenburg. Tenslotte ontvingen we van Tiny 't Hart een "bevrijdingsvideoband", een oud blik met herdenkingsbiscuits en een oude distributiekaart.

Dank, dank, dank.

Van de penningmeester

Bij deze nieuwsbrief is de contributienota voor 2014 gevoegd. Wij bevelen deze zeer in uw aandacht aan. Dit geldt natuurlijk niet voor leden die hun contributie voor 2014 reeds betaald hebben.

Bij voorbaat dank.

'Want de gedagtenis van 't H. Kruis wierd in deze kerk met een zeer groote staatsie geviert: en het teken van 't H. Kruis plagt niet alleen op het spits der kerke maar ook in de kerkdeuren ten toon te staan: en in de zuider kerkdeur is noch tegenwoordig een holte te zien waar in zoo een kruis heeft gestaan. Hierom was het dat er in deze kerke op jaarlijksche gedagtenisse van 't H. Kruis een plegtige ommevang gehouden wierd; dewelke van de kerk af beginnende en den Rhijndijk omgaande langs den weg van 't huis Torenvliet weder omkeerde'. Van Heussen is een belangrijke bron omdat hij een tijdlang op het huis Torenvliet te Valkenburg heeft gewoond. Hij bracht daar zijn jeugd door.

Tegelijk met de plechtigheden van het feest van Kruisverheffing werden in Valkenburg ook een jaarmarkt en een paardenmarkt gehouden. De jaarmarkt viel samen met het feest van Kruisverheffing (14 september). De paardenmarkt duurde zeventien dagen. Volgens Van Heussen begon deze markt acht dagen voor het feest van St. Lambertus (17 september) en duurde tot acht dagen na Lambertusdag, dus van 9 september tot en met 25 september.

In de late middeleeuwen bestond te Valkenburg een broederschap van het H. Kruis. In een ongedateerde oorkonde in het archief van de Duitse orde herdopen Johan, heer van Wassenaar en Leids burgemeester, en Filips, broeder te Wassenaar, het oude Mauritiusgilde om tot een broederschap van het H. Kruis. In de oorkonde wordt de aanstelling van de gildeoverheden geregeld die er in de toekomst voor moeten zorg dragen dat allerlei vormen van wangedrag, zoals dronkenschap van gildebroeders, tot het verleden gaan behoren.

Wanneer pelgrims ter bedevaart naar Valkenburg trokken en een vreemde priester meenamen die er in de

parochiekerk de mis wilde opdragen, moest de pastoor hem daar in de regel toestemming voor verlenen. Wel kwamen alle offergelden van de pelgrims toe aan de plaatselijke pastoor. Dat Valkenburg in de late middeleeuwen een bedevaartplaats is geweest, blijkt verder uit de vermelding van 18 strafbedevaarten naar het H. Kruis in sententies in de zoen- en correctieboeken van Leiden. Vanuit andere plaatsen is, voorzover bekend, nooit een bedevaart opgelegd naar het H. Kruis te Valkenburg. De verering ging na de reformatie nog enige tijd door, hoewel de apostolisch vicaris Jacobus de la Torre in 1656 in de verleden tijd over de H. Kruisverering te Valkenburg schrijft. Van Heussen vermeldt in zijn Oudheden en gestichten, uitgegeven 1719, dat de katholieken 'huidendaags' nog gewoon zijn om op Kruisverheffingsdag een ommevang te houden. Te oordelen naar zijn relaas, was er in het begin van de 18e eeuw van verering echter bijna geen sprake meer. Met de naamgeving van de Kruisweg houden we een stukje geschiedenis in ere.

Kruisweg anno 1930

Kruisweg anno 2010